

Anna-Karin Karlsson & Elin Jonsson

FORNTIDSGLIMTAR

Jägarstenåldern

Beta
Pedagog

I samma serie:

Forntidsglimtar – Bondestenåldern (2019)

Forntidsglimtar – Bronsåldern (2020)

Forntidsglimtar – Järnåldern (2023)

Forntidsglimtar – Jägarstenåldern

Beta Pedagog AB

Skutevägen 1, 432 99 Skällinge

info@betapedagog.se

www.betapedagog.se

tel. 0340-355 05

© Text: Anna-Karin Karlsson, 2018

© Bild: Elin Jonsson, 2018

Författare: Anna-Karin Karlsson

Illustratör: Elin Jonsson

Redaktör: Isac Carlsson

Art. nr beta-4231

ISBN 978-91-88009-44-9

Första upplagan, fjärde tryckningen

Dardedze Holografija, Lettland, 2025

Svanenmärkt trycksak, 3041 0971

Anna-Karin Karlsson & Elin Jonsson

FORNTIDSGLIMTAR

Jägarstenåldern

KAPITEL 1

Den farligaste av dagar – jakten på uroxen4

KAPITEL 2

Delfinpojken – att rädda en vän 19

KAPITEL 3

Att ta farväl – den långa resan 36

KAPITEL 4

Världens bästa hund – berättelsen om Eldfot 54

KAPITEL 5

Paddla för livet – en ny älgfigur..... 67

KAPITEL 6

Att färdas till andra sidan – sjöfågeln landar 82

KAPITEL I

Den farligaste av dagar – jakten på uroxen

På platsen Vig, i Danmark, har man hittat ett skelett av en uroxe som är över 10 000 år gammalt. När den här uroxen blev träffad av jägarnas pilar rusade den rakt ut i en sjö och drunknade.

Flickan Seren levde för 10 000 år sedan i närheten av Vig. När hon var tio år fick hon för första gången följa med och jaga uroxe. Det här är berättelsen om hur det kan ha gått till vid en uroxjakt på jägarstenåldern.

P ILEN FAR GENOM luften. Den borrar
in sig i bogen på uroxen. Det stora
djuret skakar på huvudet och hornen
dansar kring den kraftiga skallen.

– Ja!

Seren jublar. Det här är första gången
hon är med på uroxjakt och pilen träffar
perfekt. Det viner till vid högra örat.
Storasyster Rotir slungar sitt spjut mot
djuret det hårdaste hon kan. Spjutspetsen
tränger ner i pälsen och uroxen kastar sig
framåt. Blod rinner nerför ryggen på djuret.
Uroxen vacklar till.

– Den faller, viskar Seren.

– Ramla då! säger Rotir.

Men plötsligt får djuret nya krafter. Ett
par grästuvor kommer flygande när uroxen

rusar i väg. Grenar knäcks och marken skakar när den skenar i väg.

– Smilla! Staro! ropar Rotir åt de grå hundarna som är med på jakten. Efter den!

Hundarna löper i väg efter det skadade djuret.

– Den är på väg mot gläntan, skriker en av de äldre männen.

Vid gläntan väntar resten av jägarna och de kan alla hjälpas åt för att fälla uroxen.

Både män och kvinnor jagade under jägarstenåldern. Man vet inte säkert när barn ansågs vara tillräckligt gamla för att vara med på jakter under den här perioden. I flera gravar har individer som är runt åtta år fått med sig pilar och spjutspetsar. Det kan visa på att ungefär vid den åldern var man gammal nog för att jaga.

Rotir och de andra springer efter hundarna. Seren följer efter, men hur hon än kämpar kommer hon längre och längre bort ifrån dem. Snart skymtar bara ryggarna mellan träden.

Pilbågen slår mot benen och grenar river henne på kinderna när hon försöker hinna ikapp de andra. Det bränner i bröstet och hon flämtar efter luft. Långt, långt borta hör hon de andras röster. Hon får inte tappa bort dem nu!

Seren tänker på i morse, hur dimman legat tät över sjön och hur storlommen skrikit sitt gälla skri över skogen. Människor från olika stammar hade samlats nere på slätten. Tälten stod tätt och röken från de många eldarna steg tjock mot himlen. Det var nu det skulle bestämmas vilka barn som

var tillräckligt gamla för att räknas in i vuxenvärlden.

– Jolama, Grone och Seren. För er är det dags att möta slättens härskare! sa en av de äldre.

Det pirrade i magen när hon hörde sitt namn. I år var det äntligen hennes tur att följa med på uroxjakten.

Uroxen var en bjässe! Den kunde bli över två meter i mankhöjd och med sina stora horn var den livsfarlig om den blev arg eller skrämmd.

För människorna var uroxen ett viktigt djur. Den gav mycket kött och pälsen blev till varma kläder. Och av uroxens skelett kunde man göra redskap, som spjut, klubbor, nålar och fiskekrokar.

Seren rycks ur sina tankar av att det knakar till bredvid henne. Nej, inte knakar. Det smäller! Träd och grenar knäcks. Hon tvärstannar. Doften av fuktig jord och blöt mossor står tät omkring henne. Hon kisar in bland träden. Håller andan. Ögonen spärras upp. Sedan springer hon allt vad hon kan. Springer för sitt liv!

Med uroxen hack i häl, rusar Seren in på stigen till vänster. Hon hoppas att djuret ska fortsätta rakt fram. Men nej! Hon hör hur uroxen andas nära henne. Bara ett par meter skiljer nu Seren från en säker död. Den skadade uroxen kommer antingen att stänga ihjäl, eller rusa rakt över henne.

– Hjälp, hjälp! ropar hon.

Men Seren vet att de andra jägarna är för långt borta. De har säkert redan hunnit fram till gläntan och väntar nu på besten som är alldeles bakom henne.

När stigen svänger tittar Seren över axeln. Uroxen är så nära nu att benen blir varma av djurets andetag. Fötterna svider när hon rusar över mossan. Nu dör jag, tänker hon. Det här är slutet.

Marken skakar till. Då, plötsligt ljuder ett högt skall bakom henne. Seren sneglar bakåt. På ryggen av tjuren klänger något grått.

– Smilla och Staro!

Hundarna hänger i djurets päls. Biter sig fast i ryggen. Uroxen gör en hastig sväng, men benen viker sig och den tunga kroppen landar med en dov duns i marken. Seren stannar. Kroppen skakar. Ändå vet

hon att faran ännu inte är över. Med sina sista krafter klättrar hon upp i närmaste träd.

Uroxen frustar. Försöker resa sig, men orken är slut. Det stora djuret blir liggandes på marken. Nu har hon sin chans! Hon tar ett djupt andetag. Drar upp en pil från kogret. Läger den mot pilbågens sträng. När pilen far i väg, löper strängen så nära kinden att den rispar upp ett smalt sår i huden.

Pilen träffar perfekt i bröstet på djuret. Uroxen rycker till. Reser upp huvudet. För en sekund ser djur och människa rakt på varandra. De mörka ögonen är dimmiga. Djuret vet att det är över. Livet lämnar sakta den stora kroppen.

– Förlåt, viskar Seren.

Uroxens huvud sjunker ner mot marken.

Den sluter ögonen. Ett sista andetag skär genom luften. Sedan blir skogen alldeles tyst.

Seren hoppar ner från trädet och klappar om hundarna.

– Vilken tur att ni kom, säger hon och ler när Smilla slickar henne över hela ansiktet.

– Seren, du lever! utropar Rotir när jägarna efter långt om länge hittar dem.

Det kunde vara farligt att jaga under stenåldern. Det kan man se genom att en del skelett som arkeologerna hittar, har skador som är orsakade av vilda djur. På ett skelett av en ung man från Skåne, fanns till exempel skador på benet från betarna på ett vildsvin. Kanske har mannen blivit anfallen av ett vildsvin under en jakt.

På kvällen samlas alla jägare runt elden. Trots att Seren har berättat om dagens händelser många gånger redan, vill de höra mer om hur uroxen rusade efter henne.

– Den här är till dig.

Seren vänder sig om när hon hör den djupa stämman. Det är den äldsta kvinnan i stammen som står bakom henne. Hon som har kontakt med andarna och vet hur man botar sjukdomar. Den gamla håller fram ett tvinnat snöre i vilket det hänger en stor tand.

– Den är din, säger den gamla. Kindtanden från din uroxe. Nu hör du för alltid ihop med djuret.

Halsbandet glider över Serens huvud och tanden lägger sig tillrätta i halsgropen.

– Men jag dödade det ..., säger Seren och ser oroligt på den äldsta.

– Ni utkämpade en kamp. Och du vann.
Djurets ande kommer alltid att vaka över
dig.

När elden falnat ligger Seren på sin fäll.
Med pekfingret följer hon de tunna
linjerna i uroxens tand och sänder en
tacksamhetens tanke till dess ande.

För sitt inre ser hon hur uroxen står
högst upp på en gräsbeklädd kulle. Djuret
blickar stolt ner mot dalen. Den vänder sitt
huvud mot henne och ser rakt in i hennes
ögon.

– Tack, viskar Seren.

De stora hornen guppar upp och ner när
uroxen höjer och sänker huvudet. Det ser
ut som om djuret nickar.

På stenåldern jagade man inte för att det var roligt, utan det var på det sättet man fick tag på kött. Kött var viktigt för att man skulle överleva och pälsen var viktig för att den blev till kläder och fällar att ligga på.

En uroxe var så stor att den inte dog av bara en pil. Jägarna fick skjuta många gånger. Då gällde det att alla hjälptes åt.

KAPITEL 2

Delfinpojken – att rädda en vän

På Huseby Klev, i västra Sverige, har arkeologerna funnit ben från vitnosdelfiner på en boplatz från jägarstenåldern. Det är ovanligt att man hittar rester av delfiner i Sverige.

Pojken Ashkii levde för 9 200 år sedan. Han var bästa vän med Vimmel, den stora vitnosdelfinen. Det här är berättelsen om hur det kan ha gått till när Ashkii räddades av Vimmel.

— **D**ET ÄR DEN stores tur att offras
i år, säger far och slänger ett
vedträ på elden.

Gnistor far runt i hyddan. Ashkii skrapar
det sista ur ett ostron och torkar händerna
på skinnfällan. Han stelnar till.

– Den stora delfinen? säger han och
slänger ostronskalet bakom sig. Inte
Vimmel, väl?

Far och storebror ser på honom.

– Om du kallar den stora Vimmel, så är
det han, säger far.

– Han skulle döda dig direkt om du föll i, fortsätter storebror och gör ett utfall mot Ashkiis arm.

– Nej, det skulle han inte, säger Ashkii.

Han kan inte berätta att han har simmat med delfinerna hela sommaren. Och att han och den stora delfinen, Vimmel, har blivit bästa vänner. Det skulle vara som att säga att han leker med vattengudarna. Delfinerna bestämmer över havet. Håller människorna sällskap när de fiskar och visar vägen kring farliga vatten. Det berättas till och med om delfiner som räddat människor från stormar.

En gång om året väljer människorna ut en delfin, som ska offras till havet. Då äter man en del av köttet, offrar en del tillbaka till vattnet och gör amuletter av delfinernas ryggkotor. I år har alltså Ashkiis far bestämt att de ska offra Vimmel.

Ashkii trevar med handen innanför skjortan. Det runda smycket hänger där om halsen. Det är tillverkat av en ryggkota från en delfin som dödades samma år som han föddes. På smycket har han ristat in elva streck, ett för varje sommar han levt.

På Huseby Klev var fisket viktigt, men människorna här jagade också delfiner. Delfinerna har använts till mat, men vissa delar av skelettet har också använts som smycken och amuletter. På ett par ryggkotor har man ristat streck. Kanske har man haft räkning på något.

– Jaså? säger storebror och spänner ögonen i honom. Den stora delfinen vätte en av farbrors kanoter för ett tag sedan. När farbror låg i vattnet simmade den stora runt och skvätte vatten på honom med stjärtfenan.

– Han ville bara leka, viskar Ashkii.

– Säkert, säger storebror. Det blir som far säger. I år är det den stores tur!

Ashkii skyndar ut från hyddan. Han blinkar mot dagsljuset utanför och springer ner mot stranden. Torkar bort tårarna med baksidan av handen och puttar ut kanoten i det blanka vattnet. Nästan genast ser han den vita nosen längre ut i bukten. Vattenytan blänker till när delfinens kropp dyker upp och slår hårt ner i ytan. Vattnet skummar och Ashkii ler. Han har saknat sin vän.

BÖCKER I SERIEN

JÄGARSTENÅLDERN

Följ med stenåldersflickan Seren på en spännande uroxjakt, och var med när pojken Malack tar farväl av sin bästa vän, hunden Eldfot. Bokens sex berättelser utspelar sig på några av de större fyndplatserna från jägarstenåldern. 94 sidor.

beta-4231

ISBN 978-91-88009-44-9

BONDESTENÅLDERN

I sex spännande berättelser får läsaren bland annat följa med syskonen Kyro och Najla på björnjakt, och vara med under en dramatisk brand vid Alvastra påbyggnad. I boken finns även fakta om hur människorna levde under bondestenåldern. 110 sidor.

beta-4232

ISBN 978-91-88009-75-3

BRONSÅLDERN

Häng med till bronsåldern! Läs om Malinda som råkar ut för ett överfall en mörk natt, om syskonen Loti och Serna som får ångra sin lek med glödande pinnar, och fler spännande berättelser från forntiden. 104 sidor.

beta-4233

ISBN 978-91-88009-97-5

JÄRNÅLDERN

I den här boken får du bland annat läsa om när Asker och Karla tävlar på liv och död, om hur Fröjd förbereder sig för äventyr i Kurland, och om det hemska som inträffar en natt i Sandby borg på Öland. Rafflande äventyr varvas med intressanta fakta om järnåldern. 117 sidor.

beta-4234

ISBN 978-91-88871-55-8

Du hittar många fler böcker och bokserier på betapedagog.se. Där kan du också provläsa och bläddra i böckerna.

– Fortare Vimmel! Fortare!

Delfinen simmar i full fart genom
vattnet. Ashkii håller sig
stenhårt fast i ryggfenan.

Plötsligt ser han något
framför sig.

– Akta, skriker han. Sväng!

Delfinen girar åt vänster.

Men det är för sent ...

Så här har du aldrig tidigare mött barnen från jägarstenåldern!
Rafflande äventyr varvas med intressanta fakta. Det här är den
första boken i serien **Forntidsglimtar**. Bokens sex berättelser
utspelar sig på några av de större fyndplatserna från jägarstenåldern.

Anna-Karin Karlsson är arkeolog och författare, med ett
brinnande intresse för hur människor levde förr i tiden.

Elin Jonsson är serietecknare och illustratör. Här skildrar hon, i
vackra bilder, människor och miljöer från jägarstenåldern.

**Beta
Pedagog**

Art. nr beta-4231

9 789188 009449